

**ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА**

**кандидата економічних наук, професора
Кривов'язюка Ігоря Володимировича
на дисертаційну роботу Кунаєва Артема Юрійовича
«Науково-методичне обґрунтування системи оцінювання ефективності
менеджменту авіабудівного підприємства», подану на здобуття наукового
ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка
та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)**

1. Актуальність обраної теми дисертації та її зв'язок із науковими програмами.

Оцінювання ефективності менеджменту підприємств завжди виступало важливим і актуальним науковим завданням. Проте, на сучасному етапі розвитку економічної думки та практики господарювання авіабудівних підприємств, потребує поглиблення науково-методичних засад. Адже існуюча парадигма управління зазнає змін як результат глобалізації господарських процесів, технологізації виробництва та тяжіння до вирішення проблем системного характеру. Також все більшої ваги в процесі прийняття рішень набуває використання основних положень концепції оцінювання, результати якої слугують аналітичним підґрунтям підвищення ефективності менеджменту авіабудівних підприємств. Ще одним важливим фактором є доцільність інтеграції наукових і методичних підходів при вирішенні завдань практичного спрямування. В сукупності це і забезпечує підвищення продуктивності діяльності та конкурентоспроможності авіабудівних підприємств.

Вирішення окресленої проблеми вимагає удосконалення системи оцінювання ефективності менеджменту, її методичних положень на основі збалансування обраних критеріїв і показників, методичного підходу до організаційного забезпечення її розробки й впровадження та, разом з тим, й інструментарію оцінювання ефективності управління бізнес-процесами авіабудівного підприємства. Це повною мірою реалізовано в дисертаційній роботі, сприятиме відновленню стратегічної ролі авіабудівних підприємств в розвитку вітчизняної промисловості, підвищенню конкурентоспроможності економіки України.

Із вище зазначеного зрозуміло, що дисертаційна робота Кунаєва Артема Юрійовича виконана на актуальну тему, висвітлення якої є своєчасним та обґрунтовує новий підхід до вирішення наукової задачі, що виявляється у розробці методичного забезпечення та науково-практичних рекомендацій щодо формування системи оцінювання ефективності менеджменту авіабудівного підприємства.

Дисертація є складовою частиною науково-дослідної роботи Запорізького національного технічного університету за темами: «Науково-методичне забезпечення структурних трансформацій в економіці промислового регіону» (ДР № 0115U004679, 2015-2018 рр.), де особистий внесок автора полягає у встановленні взаємозв'язку ключових показників ефективності та компетенцій

*вх 51.06/40
16.05.2019р.*

категорій менеджерів при оцінці ефективності менеджменту авіабудівного підприємства та «Підвищення ефективності управління підприємствами різних організаційно-правових форм в умовах фінансово-економічної нестабільності» (ДР № 0114U006193, 2015-2019 р.), у межах якої дисертант пропонує використовувати цільовий підхід при оцінюванні ефективності менеджменту, а також модель ключових показників ефективності за встановленими критеріями.

2. Ступінь наукової обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність і наукова новизна.

Представлена дисертаційна робота Кунаєва А. Ю. характеризується належним рівнем наукової обґрунтованості, що обумовлено узагальненням й глибоким аналізом значної кількості наукових праць провідних вчених-економістів з дослідження проблем оцінювання ефективності менеджменту підприємств, на що містяться відповідні посилання в тексті дисертації. Це дозволило дисертанту досягнути основної мети дослідження – обґрунтувати теоретико-методичні засади та розробити методичне забезпечення й ряд науково-практичних рекомендацій щодо формування системи оцінювання ефективності менеджменту авіабудівного підприємства задля підвищення продуктивності його діяльності та конкурентоспроможності.

Обґрунтованість наукових положень дисертації забезпечується широким застосуванням не лише загальнонаукових, а й спеціальних методів дослідження для дотримання системності й концептуальності викладу матеріалів. Зокрема, дисертантом у роботі використано: системний аналіз – для групування факторів впливу на ефективність менеджменту підприємства; методи узагальнення – для удосконалення класифікації ефективності менеджменту; методи порівняння й експертних оцінок – для оцінки ефективності бізнес-процесів та комплексної оцінки ефективності менеджменту підприємств; методи економічного та статистичного аналізу – для діагностики бізнесу підприємства; методи організаційного дизайну – для організаційного забезпечення впровадження систем оцінювання ефективності менеджменту авіабудівного підприємства.

Достовірність результатів проведеного дослідження підтверджується ґрунтовним аналізом публікацій провідних вчених і практиків (209 джерел), залученням і опрацюванням масиву офіційної статистичної інформації з використанням широкого спектру методів наукового дослідження. Усі висновки дисертаційної роботи теоретично обґрунтовані та доведені до достатнього рівня деталізації, придатного для запровадження у практику господарювання та у навчальний процес і є аргументованими.

Наукова новизна основних положень, висновків і рекомендацій, що викладені в дисертації полягає у тому, що у роботі поглиблено теоретичні засади та вдосконалено методичні підходи щодо обґрунтування системи оцінювання ефективності менеджменту авіабудівного підприємства. Основні наукові розробки, результати обґрунтування теоретико-методичних засад і висновків теоретичного та практичного спрямування дозволяють стверджувати, що дисертант представив у роботі власний доробок та запропонував удосконалені узагальнення попередніх здобутків вчених.

До положень дисертації, які містять достатній та вагомий рівень елементів наукової новизни, слід віднести:

- розвинуті дисертантом наукові основи формування системи оцінювання ефективності менеджменту авіабудівного підприємства, що розкриваються на основі системного підходу і вказують на декомпозиційну взаємозалежність її підсистем (с. 37-42) і показників (с. 56-62) та шляхом формалізації системи збалансованих показників, доповненої блоком «Соціальна відповідальність», розширюють сприйняття власної діяльності через нове бачення контактних аудиторій та споживачів. Побудова структурно-функціональної моделі оцінювання ефективності менеджменту авіабудівного підприємства (с. 77) здійснена із використанням стратегічної, організаційної та ринкової компонент та визначає їх структурну взаємозалежність і функціональну підпорядкованість;

- удосконалення застосування засобів управління корпоративною неструктурованою інформацією, що забезпечує належну оцінку зрілості підприємства в сфері ЕСМ (с. 98-103) та покращує адекватність комплексної оцінки ефективності менеджменту авіабудівних підприємств (с. 104-105);

- розроблені організаційно-методичні засади процесу оцінювання ефективності менеджменту підприємства (с. 109-123), що передбачають систематизацію, підпорядкованість та співставність результатів дослідження на основі використання удосконаленої моделі BSC, що дозволить підвищити оперативність реагування на нехарактерні зміни в динаміці показників зі сторони управлінського персоналу;

- реалізований науковий підхід до системи оцінювання ефективності менеджменту авіабудівного підприємства (с. 157-170), який розкриває причинно-наслідковий зв'язок між рівнем задоволеності споживачів і управлінським результатом;

- уточнені методичні положення оцінювання ефективності менеджерів підприємств (с. 171-193), які виступають підґрунтям удосконалення інструментарію оцінювання та управління персоналом, запропонований методичний підхід до організаційно-інформаційного забезпечення системи оцінювання ефективності менеджменту авіабудівного підприємства (с. 171-193).

Наведене у дисертаційній роботі обґрунтування положень наукової новизни результатів дослідження, практичні впровадження підтверджують відповідність висновків та результатів дисертації Кунаєва А. Ю. вимогам Міністерства освіти і науки України щодо їх новизни та достовірності.

3. Структура і зміст дисертації, її завершеність та відповідність встановленим вимогам щодо оформлення.

Дисертаційна робота логічно структурована, складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, розкрито ступінь розробки досліджуваної проблематики, зазначені учені, на результати наукових праць яких спирається автор, відображено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, сформульовано мету і завдання дослідження; вказано об'єкт, предмет і методи дослідження; обґрунтовано наукову новизну отриманих результатів, їх

теоретичне і практичне значення, вказано особистий внесок здобувача, апробацію результатів, наукові публікації, структуру та обсяг роботи.

У першому розділі «Наукові основи формування системи оцінювання ефективності менеджменту авіабудівного підприємства» автором шляхом критичного аналізу наукових праць вчених, синтезу застосування наукових підходів: визначено суть і зміст системи оцінювання ефективності менеджменту промислового підприємства (с. 23-41), розкрито особливості та узагальнено недоліки методів оцінювання ефективності менеджменту, формалізовано систему збалансованих показників підприємства (с. 42-62), обґрунтовано вибір критеріїв і показників оцінки, ранжування рівня ефективності управління, запропоновано структурно-функціональну модель оцінювання ефективності менеджменту авіабудівного підприємства, в основу побудови якої покладено системний підхід (с. 63-80), що дозволяє ідентифікувати особливості методики оцінювання ефективності менеджменту авіабудівного підприємства.

У другому розділі «Аналіз практики оцінювання ефективності менеджменту авіабудівних підприємств» дисертантом шляхом побудови відповідної моделі управління бізнес-процесами та алгоритму оцінки їх ефективності здійснено комплексну діагностику внутрішньої складової ефективності менеджменту на основі процесного підходу (с. 84-105), визначено проблеми зниження ефективності менеджменту авіабудівного підприємства на основі удосконаленої моделі системи збалансованих показників і побудови карти «дерева цілей» (с. 106-123), проведено оцінку ефективності менеджменту підприємства на основі графоаналітичної моделі динамічного нормативу показників, результати якої стали основою встановлення причин змін ключових показників системи оцінки та рівня ефективності менеджменту досліджуваних підприємств, визначення ступеня проблемності ключових показників ефективності їх менеджменту (с. 124-153).

Третій розділ «Науково-методичне забезпечення побудови і використання системи оцінювання ефективності менеджменту авіабудівного підприємства» відображає розроблені автором рекомендації щодо: удосконалення наукового підходу до оцінювання ефективності менеджменту авіабудівного підприємства (с. 157-170) та методичних положень щодо оцінювання ефективності менеджерів в системі оцінки ефективності управління підприємством (с. 171-193), подальшого розвитку методичного підходу до організаційно-інформаційного забезпечення використання системи оцінювання ефективності менеджменту авіабудівного підприємства (с. 193-212). В сукупності, ці рекомендації є важливою основою встановлення взаємозалежності між рівнями управління, плановими горизонтами та ефективністю управління авіабудівним підприємством.

Зроблені в роботі висновки містять необхідні узагальнення теоретичних положень, а також методичні підходи та наукові розробки, які представлені в дисертаційній роботі, які доведено до можливості їх практичного застосування.

Дисертаційна робота написана із дотриманням наукового стилю її викладу та використанням спеціальної термінології, способів економіко-статистичного і розрахунково-аналітичного аналізу. Вона є цілком завершеною науковою працею, що вирішує важливе науково-прикладне завдання. Матеріали дослідження

структуровано та викладено логічно, розділи роботи взаємопов'язані між собою, висновки й пропозиції науково обґрунтовані та впливають зі змісту дисертації. За своєю структурою та оформленням дисертаційна робота Кунаєва А. Ю. відповідає вимогам, які пред'являються до кандидатських дисертацій із зазначеного напрямку економічних досліджень.

4. Значущість результатів дослідження для науки і практики.

Теоретичне значення проведеного дослідження полягає в науковому обґрунтуванні сутності та внутрішньої композиції елементів та зв'язків системи оцінювання ефективності менеджменту авіабудівного підприємства.

Отримані дисертантом науково-обґрунтовані результати щодо вирішення актуальної проблеми поглиблення теоретичних засад, розробки методичного забезпечення та практичних рекомендацій щодо формування системи оцінювання ефективності менеджменту авіабудівного підприємства виступають потужною основою підвищення продуктивності його діяльності та конкурентоспроможності, забезпечують розвиток такої галузі науки як економіка та управління підприємствами.

Прикладні аспекти роботи обґрунтовуються можливістю застосування основних результатів дисертаційної роботи на підприємствах авіабудування. Документально засвідчено факти впровадження пропозицій здобувача в практичну діяльність таких підприємств: ДП «Антонов» (довідка б/н), АТ «Мотор Січ» (довідка № ВДТ 21264 від 11.10.2018 р.), підприємства «Авіаційна компанія «АгроавіаДніпро» Дніпропетровської міської громадської організації «Асоціація авіації ЗАНГ України» (довідка № 12/10-02 від 12.10.2018 р.), AAL Group Ltd, United Arab Emirates (довідка № 348/AA101018 від 10.10.2018 р.).

Окремі положення і висновки дисертаційної роботи використовуються у навчальному процесі Запорізького національного технічного університету при складанні програм і викладанні дисциплін «Операційний менеджмент», «Управління розвитком організацій» (довідка № 37-52/2882 від 27.09.2018 р.).

Висновки та рекомендації, подані в дисертації, можуть бути успішно використані на підприємствах авіабудування, оскільки розроблені методичні підходи є уніфікованими та, одночасно, засобом вирішення загальних проблем вітчизняних підприємств. У цілому результати дисертаційної роботи мають важливе як наукове, так і прикладне значення.

5. Повнота викладу наукових положень, сформульованих у дисертації в опублікованих працях та авторефераті.

Згідно з вимогами, що ставляться до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, здобувачем опубліковано 18 наукових працях загальним обсягом 25,23 друк. арк. (з них автору належить 25,02 друк. арк.), з яких: 2 монографії, одна з яких виконана одноосібно, 7 статей у фахових виданнях України (у т. ч. 2 – що індексуються у міжнародних наукометричних базах), 1 стаття – у міжнародних виданнях.

Результати дослідження, представлені у публікаціях, повною мірою репрезентують основні наукові положення дисертації та роблять їх доступними

для ознайомлення наукової громадськості. За результатами участі в міжнародних науково-практичних конференціях за матеріалами дисертації опубліковано 8 тез.

6. Оцінка ідентичності змісту автореферату та основних положень дисертації.

Автореферат Кунаєва А. Ю. повною мірою відображає сутнісну характеристику та основний зміст обґрунтованих у дисертації наукових положень. Наявною є відповідність основних наукових розробок та науково-прикладного внеску автора.

Представлені в роботі результати дослідження, текст дисертації та автореферату подані автором науковим стилем із підібраними, відповідно з логікою та розробленою структурно-логічною схемою дослідження, ілюстративними та інформаційними матеріалами.

Основні теоретико-методичні положення, висновки і практичні рекомендації, що приведені дисертантом в авторефераті, належним чином розкриті, деталізовані та обґрунтовані у самій дисертаційній роботі.

7. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертаційної роботи.

Поряд з позитивною оцінкою роботи, щодо окремих положень дисертації вважаємо за доцільне висловити ряд зауважень та побажань, які виступають предметом дискусії на захисті та потребують додаткової аргументації автора.

1. Відзначаючи різноманітність використаних наукових підходів при дослідженні суті та змісту системи оцінювання ефективності менеджменту підприємства (с. 23-41), хочемо зауважити, що поряд з поняттям «менеджмент» дисертант вживає поняття «управління». Відтак, пояснення потребує доцільність вживання цих понять одночасно та розмежування їх суті в дисертаційній роботі.

2. Автор вірно вказує на важливість врахування ризику (с. 26, 39, 61, 78) задля забезпечення відповідного рівня ефективності менеджменту авіабудівного підприємства. Проте, в аналітичній частині дослідження автором належної уваги, окрім розрахунку коефіцієнту фінансового ризику (внутрішня ефективність), оцінюванню ризиків не приділено. Натомість, врахування валютних ризиків і ризиків інфляції (зовнішня ефективність) при оцінюванні ефективності менеджменту дозволило б отримати більш точні результати дослідження.

3. На нашу думку, результати оцінювання ефективності менеджменту авіабудівних підприємств на основі графоаналітичної моделі динамічного нормативу показників (таблиця 2.30, с. 148-149) слід було подавати з урахуванням специфіки проблем менеджменту для конкретних підприємств, а не з позицій розробленої шкали оцінювання (с. 143), як це зроблено в роботі. Це б дало змогу уточнити шляхи досягнення більш високого рівня ефективності менеджменту для досліджуваних підприємств.

4. Доволі цікавим в процесі розробки методичних положень оцінювання ефективності менеджерів в системі управління підприємством виступає узгодження системи збалансованих показників і управлінських компетенцій (с. 171-193). Разом з тим, робота значно б виграла, якби запропоновані розробки знайшли своє практичне впровадження при розрахунку ефекту від втілення конкретних рішень на авіабудівних підприємствах.

5. Частину текстових і розрахунково-аналітичних матеріалів, представлених в основній частині дисертації, слід було винести в додатки (табл. 2.23, с. 132-134, табл. 2.25, с. 137-138, табл. 2.26, с. 141-142, табл. 2.28, с. 146-147), а також більш коректно називати окремі рисунки (рис. 1.9, с. 64).

Висловлені зауваження не зменшують загальної високої оцінки виконання дисертаційної роботи, теоретичної цінності та практичної вагомості отриманих в ній результатів дослідження.

8. Загальна оцінка дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота Кунаєва Артема Юрійовича є самостійним, оригінальним і завершеним науковим дослідженням, що вирізняється актуальністю та науковою новизною і має вагомое теоретико-методичне значення для забезпечення зростання ефективності менеджменту авіабудівних підприємств.

Ступінь обґрунтованості та достовірність отриманих результатів, науковий рівень теоретичних положень, висновків і рекомендацій, практична значущість, стиль і мова викладу, оформлення рукопису та автореферату, повнота викладу матеріалів дослідження в опублікованих працях є підставою для висновку щодо ретельного опрацювання поставлених здобувачем завдань та вирішення їх на необхідному теоретико-методичному та науково-практичному рівні.

За змістом, оформленням, важливістю та спектром вирішених проблем дисертаційна робота Кунаєва А. Ю. відповідає вимогам п. п. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 року № 567 (зі змінами та доповненнями), а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент:

професор кафедри підприємництва, торгівлі
та біржової діяльності Луцького
національного технічного університету
Міністерства освіти та науки України,
кандидат економічних наук, професор

І. В. Кривов'язюк

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ:
Учений секретар
ЛУЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
доц. А.Земко